

Grimbert Rost van Tonningen
Het juiste moment

Roman

Cossee
Amsterdam

‘Uit een goede daad komen vele andere voort, ook al
heeft slechts hartstocht haar voortgebracht.’

– Gotthold Ephraim Lessing, *Nathan der Weise*

© 2013 Grimbert Rost van Tonningen
en Uitgeverij Cossee bv, Amsterdam
Omslagillustratie Hollandse Hoogte / Magnum
Boekomslag Marry van Baar
Foto auteur privécollectie
Typografie binnenwerk Adriaan de Jonge
Druk HooibergHaasbeek, Meppel

ISBN 978 90 5936 395 3 | NUR 301

I

Goslar

DINSDAG 22 MEI

Het historische restaurant van hotel Der Achtermann, in de oude stadstoren, was een aanbeveling van mijn reisgids. Het etablissement had voor mij iets oer-Duits, met zijn tijdloze frutsels en tierelantijnen. Er zat nog niemand, ik ging aan een hoektafel zitten en bestelde een glas droge witte wijn met de mededeling dat ik pas later wilde dineren. Het was iets voor zessen 's avonds.

Aan beide zijden van de *Gaststube* waren grote nissen, waarboven namen stonden als 'Kaiser', 'Bismarck', 'Knappen' en 'Ratsherren'. De muren waren bedekt met donkerhouten lambriseringen en ingebouwde houten kasten met glaswerk. Boven de tafels hingen enkele kroonluchters waarin echte kaarsen brandden, net als in de kandelaars die op de tafels stonden. Door de glas-in-loodramen zag ik de straat en het park voor het hotel.

De eerste confrontatie met Goslar was me niet meegefallen. Veel seniorentoerisme, overmatige Duitse kleinburgerlijke gezelligheid, ook in dit eerbiedwaardige oude hotel. Ik probeerde een krachtig opkomende somberheid te overwinnen door de folder van 'Kloster Frankenberg' te bestuderen. Pa had daar de eerste jaren na de Tweede Wereldoorlog gewoond. Zijn broers konden zich later niets meer herinneren van hun verblijf in Goslar, maar mijn vader wel, heel goed zelfs. Hij was de oudste, en net oud genoeg om een kleuter-

schooljaar bewust mee te maken. Hij had er weleens over verteld, maar alleen als hij om een of andere reden – geëmotioneerd – aan het verleden moest denken. Korte verhalen maar dan wel gedetailleerd, bijvoorbeeld over hoe hij gewoond had.

Hij had nooit met ons naar deze middeleeuwse keizerstad willen gaan. Twee jaar geleden had hij een hartaanval gehad, slechts zestig jaar oud, een maand na zijn vervroegd pensioen. Dood. Ineens was hij ‘weg’, alsof hij zijn familie, en dan vooral zijn zoons, nog even een poets wilde bakken door ons plotseling achter te laten. Hij was tweemaal getrouwd geweest, en had tussen zijn huwelijken vele vriendinnen gehad. Als succesvol advocaat was hij altijd druk geweest, maar het liefst was hij bezig met romantische klassieke muziek. Pianospelen was zijn passie.

Ik herinnerde me ook dat pa door zijn te royale leefwijze vaak geldzorgen had gehad. Met die hang naar luxe leek hij de narigheid te willen compenseren die hij had geleden. Hij had zich financieel echter altijd weten te redden. Ma was aardig, intelligent en aantrekkelijk, maar ze had het tempo en de voortdurende zucht naar verandering van haar ongedurige echtgenoot niet aangekund en was na de scheiding hertrouwd met een wat evenwichtiger man, met wie ze nu tot haar volle tevredenheid in Spanje leefde. Ik prijs mij altijd gelukkig dat ik iets van haar rust heb geërfd.

‘Nog een wijntje?’ vroeg de ober, die kennelijk ongeduldig begon te worden.

‘Graag,’ antwoordde ik. Om me heen kijkend zag ik dat ik niet meer alleen was. Er bevond zich een klein gezelschap in de ‘*Bismarck*’, en een andere gast, een mooie, slanke vrouw met een grote bos zwart krullend haar in een donkerrood ruw wollen mantelpak. Ze zag er een beetje uit als Penélope Cruz. Eind dertig schatte ik, iets jonger dan ikzelf. Ze zat op

het podium bij het raam en las een tijdschrift. Het verbaasde me dat ik haar niet had zien binnenkomen. Bang om als gluurder te worden betrapt, dwong ik mezelf naar de reisinformatie te kijken.

Morgen zou ik ontvangen worden door de directrice van het bejaardencentrum, wat het klooster inmiddels geworden was. Toen ik haar uit Nederland had gebeld en zei dat mijn vader er had gewoond, was ze onmiddellijk bereid geweest om mij te ontmoeten en rond te leiden. Het leek me een bijzonder vriendelijke vrouw, want ze had natuurlijk niets aan zo'n plotseling voorbijkomende toerist.

'Wilt u nu gaan eten?' vroeg de ober. Ik onderdrukte mijn opkomende irritatie en nam het toegestoken menu aan.

'We hebben vandaag asperges.'

'Heeft u ook biefstuk?' vroeg ik.

'Alleen van het hert, voor twee personen,' klonk het bits. De man had geen idee wat klantgerichte service betekende.

'O, dan kies ik wel wat anders.'

'Maar misschien wil mevrouw dáár wel meedoen,' probeerde de ober in een onverwachte bui van toeschietelijkheid. 'Zij is ook alleen.' Waarschijnlijk was hij gemotiveerd om er een grote bestelling van te maken.

'Nee, liever niet,' zei ik snel.

'Ik kan het mevrouw anders best even vragen,' hield de ober aan.

Wat een hufter, dacht ik, maar mijn nieuwsgierigheid won het van mijn afkeer. Hij liep naar haar toe, overlegde en ze glimlachte in mijn richting. Dat beantwoordde ik wat schaapachtig, gegeneerd door de onverwachte naderende ontmoeting.

De ober kwam weer terug aan tafel en fluisterde me toe: 'Ik mag voor u beiden haar tafel dekken. Mevrouw spreekt echter geen Duits, alleen Engels.'

'Dat is geen probleem.' Ik voelde aarzeling maar verman-

de me, alles was beter dan het juk van deze bediening verder te ondergaan. Ik stond op, ging naar de vrouw toe en gaf haar een hand. ‘Giesel Vaandrager, aangenaam kennis met u te maken.’

‘Ruth Tannenbaum.’ Vriendelijk gebaarde ze me te gaan zitten.

‘Wat brengt u naar Goslar?’ vroeg ik, slecht op mijn gemak.

‘Mijn grootouders hebben hier gewoond, voordat ze in 1938 naar Amerika vluchtten. Ik wilde eens kijken hoe het er hier uitziet.’ Ze zei het onbevangen, alsof we het over het weer hadden.

Ik voelde een schok door me heen gaan – ze was hier met ongeveer hetzelfde doel als ik.

‘Waar komt u vandaan?’ Ik probeerde het rustig te vragen.

‘Uit New York.’

‘U hebt er kennelijk veel voor over, om naar dit afgelegen oord te komen.’

‘Ja, ik had al jaren de behoefte om het land van mijn grootouders een keer te zien. Ik kon me even losmaken van mijn werk, mijn kinderen zijn goed onder dak, dus...’ Ze bleef glimlachen, met kleine, spottende lichtjes in haar ogen, alsof ze me niet helemaal serieus nam.

‘Ik begrijp het.’ Dit was niet helemaal waar, maar ik wist niets anders te zeggen.

Een paar dagen geleden had ik op een site van Goslar gelezen dat de nazi’s hier voor de oorlog erg sterk waren geweest en dat de kleine Joodse gemeente praktisch was uitgeroeid.

‘Mag ik u wat te drinken aanbieden?’

‘Ja graag, rode wijn.’

Ik bestelde een fles droge rode Frankenwein.

‘Wat doet u voor werk?’

‘Ik ben directrice van een balletacademie. En u?’

‘Ik dans ook graag, maar alleen en uitsluitend op feesten.’
Voor het eerst kon ik spontaan lachen.

‘Dat hoor je niet vaak van mannen.’ Ze bleef kijken alsof het haar maar matig interesseerde.

‘Ja, dat weet ik,’ zei ik, ‘maar ik heb het altijd leuk gevonden, bovendien ben ik dol op muziek.’

‘Speelt u een instrument?’

‘Een beetje piano. Een licht zigeunertalent, ik hoor muziek en speel het na, al improviserend, technisch stelt het niet veel voor.’

‘Dat u dat uit het blote hoofd kunt,’ zei ze. ‘Waar houdt u van, klassiek?’

‘Ja, maar ook van jazz en pop, zelfs opera.’

‘Leuk.’ Ze leek voor het eerst een beetje geïnteresseerd. ‘En wat doet u in het dagelijks leven?’

‘Ik ben ICT-ondernemer in Nederland, ik verkoop softwareapplicaties aan bedrijven.’

‘Werkt u bij een groot bedrijf?’

‘Dat valt wel mee, tachtig mensen.’

‘Nou, dat is niet klein. Heeft u het zelf opgericht?’

‘Nee... Mag ik Ruth zeggen?’ vroeg ik aarzelend.

Ze knikte.

‘Noem mij alsjeblieft Giesel.’

‘Geesel, met twee e’s?’

‘Nee met i-e, maar je spreekt het goed uit. Zo zou een Amerikaan het inderdaad schrijven.’

‘Giesel, grappig. Het lijkt op ballet, *Giselle* is mijn lievelingsstuk, ook toevallig.’

We toostten.

‘Hoe ben je ondernemer geworden?’ vroeg ze, terugkomend op haar eerdere vraag.

‘Ik heb me ingekocht. Ik werkte als adviseur in de overname- en fusie-business. Ik verdiende daar veel geld mee, maar het begon me te vervelen.’

‘Waarom? Sorry dat ik je het hemd van het lijf vraag, maar zo ben ik nu eenmaal. Wij vrouwen zijn nieuwsgierig.’ Haar donkere ogen keken me weer spottend aan.

‘Hindert niet.’ Ik probeerde zo ontspannen mogelijk te blijven. ‘Ik vind het juist leuk, deze onverwachte belangstelling in dit saaie Goslar.’

Omdat ze niet reageerde ging ik in op haar vraag. ‘Het ging in mijn vroegere baan te veel om geld. Iedereen om mij heen was vooral daarin geïnteresseerd, andere motieven speelden nauwelijks een rol, of het zou “problemen maken” moeten zijn, want dan verdien je als adviseur nóg meer om die op te lossen. Op een gegeven moment had ik er genoeg van, ik had voldoende verdiend. Ik heb toen een bedrijf gekocht, op dat moment noodlijdend. Nu ben ik eigen baas. Het is hard werken, maar het geeft veel voldoening, ook al is het lang niet altijd even makkelijk.’

Nu ik op bekend terrein was, hervond ik langzaam mijn evenwicht.

‘Kon je wel weg met vakantie?’ vroeg ze.

‘Eigenlijk niet, maar ik moest er even uit.’ Het voerde wat ver om meteen te vertellen over mijn huwelijk met Karin dat in het slop zat, en de time-out die ik had genomen.

Plotseling verscheen de ober aan tafel met een schaal waarop twee grote biefstukken lagen met een garnering van verschillende groentes en gebakken aardappelen. Er stond ook een zilveren kannetje met saus op. Hij zette het gevaarte met een zeker aplomb neer op een tafeltje naast ons en serveerde vervolgens met vork en lepel porties op onze borden. Ruth nam niet veel.

‘Waarom moest je eruit?’ vroeg ze plotseling, mij onderzoekend aanstarend. Het klonk als een tentamenvraag.

‘Ik moest de batterij even opladen,’ zei ik zo luchtig mogelijk. ‘Niet dat ik te klagen heb, integendeel, maar ik wilde even alleen zijn en deze plek leek mij geen kwaad te kun-

nen.' Ik voelde dat ik een kleur kreeg en ergerde mij weer aan mijn onhandigheid.

'Geen kwaad...?' Opnieuw die spot.

'Hier is niet veel afleiding,' verduidelijkte ik.

'Ik begrijp het,' zei ze. Ik vroeg me af of ze voelde dat ik er niet over wilde praten.

'Spreek je Duits?' vroeg ik, om de aandacht op een ander onderwerp te brengen.

'Ik versta het wel een beetje.'

'Heb je dan Duitse les gehad?'

'Ja, zo zou je het kunnen noemen.' Ze lachte opnieuw, een beetje geheimzinnig. 'Mijn grootmoeder praatte vaak Jiddisch met me, ze kon er niet tegen dat vrijwel niemand die taal nog sprak in Amerika. Het was volgens haar een prachtige verbastering van het Duits en dat moet het volgens kenners ook zijn.' Ze had bijna niets gegeten, de herentiefstuk lag onaangeroerd op haar bord. 'Er is helaas weinig van over, net zomin als van het huis van mijn familie. Maar toch wilde ik deze plaats zien, waar zich alles voor de oorlog heeft afgespeeld. Familie die hier toen bleef heeft de concentratiekampen helaas niet overleefd. Mijn grootouders behoorden tot de weinigen die op tijd wisten te ontsnappen.'

Ik probeerde niets te laten merken van de schok die ik voelde. Ik keek haar peinzend aan, overweldigd door de Joodse ellende die ze mij in een notendop duidelijk maakte. Ik wilde zo snel mogelijk mijn eigen afkomst onthullen.

'Ik ben de kleinzoon van twee nazi's, mijn grootmoeder heeft hier na de oorlog met mijn vader en zijn twee broers gewoond nadat ze gevlucht waren uit Nederland.'

Ik verwenste mijzelf dat ik dit er zo weinig beheerst uitgooide, terwijl zij mij net in vertrouwen had genomen over het drama dat zich bij haar voorouders had afgespeeld. Maar ik was niet goed in liegen of dingen verzwijgen. 'Ik heb niets met die ideologie,' voegde ik er verontschuldigend aan toe.

‘Maar ik kan er niet onderuit dat zij mijn grootouders zijn, ik denk dat het nodig is dat ik je dat zeg.’

Ze was stil. ‘Ik schrok wel even,’ zei ze na een tijdje, ‘maar jij kunt er niets aan doen, net zomin als ik aan het lot van mijn grootouders.’

‘Dank je,’ zei ik.

‘Het is oké, Giesel,’ zei ze zacht.

Daarna schoof ze haar bord van zich af en stond plotse-
ling kordaat op. ‘Ik ga nu naar bed. Ik heb weinig geslapen
tijdens de reis en ik heb last van een jetlag. Ben je morgen
nog hier?’

‘Ja, ik blijf een paar dagen.’

‘Ik ook.’

Haar abrupt zakelijke toon trof me als een koude douche
die zonder waarschuwing op me neerdaalde.

‘Kunnen we morgen weer lunchen of dineren?’ vroeg ik
aarzelend.

‘Misschien,’ zei ze ontwijkend. ‘Ik weet nog niet hoe het
morgenochtend loopt, bel me maar,’ en ze gaf me haar mo-
biele nummer.

‘Wil je geen koffie meer?’ vroeg ik nog hoopvol, maar ze
schudde haar hoofd, stond op en gaf me een hand.

Ik keek haar na, de licht heupwiegende tred toen ze weg-
liep en ik wist één ding zeker: ‘Aantrekkelijk,’ mompelde ik
in mezelf. Aantrekkelijk en intrigerend. Iemand uit een om-
geving die ik slecht kende.

WOENSDAG 23 MEI

Ik besloot naar de Frankenberg te wandelen. Het was nog
vroeg, pas negen uur. Ik liep uit het hotel naar de overkant,
het ommuurde park in, waar een oude kerk stond uit 1186.
Dat was tenminste te lezen op een plaquette naast de ingang.